

DRUGS

Nr. 107(21)

Vytauto Mazelio nuotrauka

Šešiasdešimt metų suka lietuvišką ratuką

(Atkelta iš 1 psl.)

šokius ir su jais susijusius papročius, žaidimus, tautosaką, liaudies muziką, tautinius drabužius. Be to, ruošti ateiti tautinių šokių mokytojus. Šiems tikslams įgyvendinti pradėta ruošti tautinių šokių kursus bei seminarus.

Nuo 1964 metų Jadvyga Matulaitienė tapo Instituto aktyvi nare. 1973 metais buvo išrinkta Instituto pirmininke. Kiekvienas JAV ir Kanados tautinių šokių mokytojas, paklaustas, kuris amuo jam simbolizuoja lietuvišką tautinį šokį, pasakys: Jadvyga Matulaitienė. Ji mūsų mokytoja, patarėja, žinovė, kūrybos įkvėpėja. Tautinių šokių kursuose dėstė šokius, skaitė paskaitas. Kursų laisvalaikio norinčius pradėjo supažindinti su jos sukurtu šokiu „Per giria, girelę“; sužavėti tuo šokiu, kursantai norėjo daugiau, tad kitą kartą mokė „Vakaruškas“; su vyrais pradėjo išbandyti įvairius šuolius, kurie kiek vėliau susidėjo į energingą vyrų šokį „Juodberelį“. Būdamas Lietuvių tautinių šokių instituto pirmininkė, buvo atsakinga už kursų bei seminarų rengimą. Visiems mokytojams ji visuomet buvo ir yra prieinama, mielai padėdama, patardama. Hartford'o (Connecticut) „Berzelio“ tautinių šokių grupė buvo įsteigta dėka to, kad mano tautinių šokių mokytoja, Jadvyga Matulaitienė, mane supažindino su lietuvišku tautiniu šokiu. Man tas laikas, praleistas šokant New York'o tautinių šokių grupėje, paliko labai malonių prisiminimų ir sukėlė norą tai perduoti ateinančiai kartai. Praėjusiais metais kursuose visi labai jos pasigedo. Ankstyvesnėse kursuose Dainavoje (Manchester, Michigan), pasilikus po tik ką pasibaigusios mokytojų studijų savaitės, vaikštinėdama Dainavos keleliu, ji visuomet

New York'o tautinių šokių grupė su savo mokytoja ir vadove Jadvyga Matulaitiene (viduryje), švenčianti 20 metų sukaktį. Vytauto Maželio nuotrauka

laukdavo atvykstančių mokytojų ir šokėjų. Pasigedome ir tu rytmetinių pasivaikščiųjų, kai pasidainavo mintimis apie mūsų šokį. Praėjusią vasarą lietuvių tautinių šokių instituto narių suvažiavime Jadvyga Matulaitienė buvo išrinkta Instituto garbės nare.

Jadvyga Matulaitienė ne tik gilinasi ir renka medžiagą apie lietuvių tautinius šokius, bet seka įvairius leidinius apie kitų tautybių šokius, muziką. Radus ką nors įdomaus, pasidalina su kitais mokytojais.

Jadvygos Matulaitienės patirties pasirašė JAV LB Svetimotyba: kelerius metus buvo Svetimotybos narė tautinių šokių

reikalams. Tuomet sudarė lietuvių mokyklų tautinių šokių ir žaidimų dėstymo programą. Svetimotybos remiama, 1982 metais paruošė ir išleido *Imk ir ratą* liaudies žaidimų bei ratelių rinkinį. Matulaitienei visuomet rūpėjo vaikų auklėjimas šokiais ir žaidimais. Pati sukūrė vaikams šokius, kaip „Žasėlė“, „Katinėlis“, „Grybs, grybs“ ir ne mažai kitų. 23 metus ji vadovavo tautiniams šokiams Mokytojų ir jaunimo studijų savaitėse Dainavoje. Labai visų mėgiama ir laukiama, ji pritaikydavo programą įvairaus amžiaus ir pajėgumo dalyviams. Labai dažnai visas savo atostogas skirdavo tautiniam šokiui, vieną savaitę Moky-

tojų ir jaunimo studijų savaitėje, antrą Lietuvių tautinių šokių instituto kursuose.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, atsidarė laisvas kelias pasidalinimui žiniu. Didžioji meilė, kad mes galime parodyti, jog lietuviškas šokis tebegyvuoja pas mus, kad auga, kad ir toliau vyksta kūryba. 1994 metais Jadvyga Matulaitienė su „Tryptiniu“ dalyvavo Lietuvoje Pasaulio lietuvių dainų šventės šokių dienoje. Su pasididžiavimu arti 500 šokėjų iš užsienio atlikome kelis jos sukurtus šokius. „Per giria, girelę“ ir „Vakaruškas“ šokiai, kurie glūdėjo jaunos mokytojos širdyje Lietuvoje, gimė Vokietijoje, užaugo Amerikoje ir

grįžo į Lietuvą.

Jadvygos Matulaitienės įnašas ir įtaką mūsų lietuviško šokio gyvimui yra neapskaičiuojami. Jos darbai ir veikla metams bėgant buvo įvertinti įvairiais pažymėjimais, tarp jų: „Darbininko“ redakcijos medaliu, IX Lietuvių tautinių šokių šventės rengėjų pagerbimu, JAV LB Kultūros tarybos premija, Lietuvos Respublikos Prezidento padėkos raštu.

Nors Jadvyga Matulaitienė pasitraukė nuo aktyvaus organizacinio dalyvavimo tautinių šokių veikloje, esu tikra, kad būdama kūrėja ir mokytoja ji ir toliau dalinsis savo patirtimi ir toliau ugdytų mūsų lietuvišką šokį.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

siena. Jis visa tai matavo, eidamas artyn, darydamas greitus geografinius apskaitinimus. Tai buvo Jack Stanton'o pragaro vizija: desperatiškai norėti kontakto, bet būti užrakintam nelietimo zonoje. Jis apėjo Lizickį ir prisėdo ant sofos atamos. Lietuvis, dabar tapęs Stanton'u sumuštiniu, pusiau atsisuko nuo Susan į gubernatorių. „That must have been awful for you,“ Jack Stanton tarė. „Just awful. And I understand why you'd be so intent on wanting to raise this issue.“

„Russians are pee-igs,“ Lizickis tarė, išrausdamas. „Pee-igs.“ Stanton kažkokiu būdu įstengė savo dešine ranka pasiekti Lizickį ir jam patalpinti per petį. „I know, I know and I will do something about this. I just haven't had the chance. You know all hell has broken loose in this campaign.“

„Oh, yess, Cashmere — I hear about.“

Susan pakėlė akis į dangų. „But I promise you, Tibor,“ Stanton tęsė. „And this is a solemn promise — that your father will not be forgotten. If the voters of New Hampshire allow me to continue in this race, and if, in their wisdom, the American people elect me president — I will liberate Lithuania.“

„But you no mention now?“ „I will mention now. Tonight. I promise. But if I do, you will tell the newspaper editor that you were mistaken, that you were angry and were acting out of pique.“

„Out of what? Pee-ig?“

„You were very angry.“

„Oh yess, wery angry.“

Lietuvio pasirodymas *Primary Colors* romane baigiasi, prezidentiniam kandidatui Stanton'ui ve-

dant durų link ir raminant: žinau, ką reikia netekti tėvo, bet ne taip, kaip tu — galiu tik įsivaizduoti tavo sielvartą ir pyktį... suprak — amerikiečiams sunku, mes esam buvę laimingi... mes tiek daug iš jūsų galim pasimokyti... aš tikrai dėkingas, kad atėjai ir t.t. ir t.t. Didysis akausmo jautėjus palengvėjęs širdimi užtrenkia duris.

Lietuvis šiek tiek patetiškas, bet derinasi su kitais (gal tik akirtinga prasme) patetiškais knygos veikėjais. Epizodiškai galima įvairiai skaityti. Vienoj plotmėje jis periasi kaip paradigmas Vakarų elgesiui su Baltijos valstybėmis per tiek metų. Bet antra vertus, atsiminus šūkį „Nėra blogos reklamos!“, gal tai tebus naudingas priminimas skaitytojui apie Lietuvą ir lietuvių, savotiškai mūsų laisvės atgavimo „dokumentavimą“ įvairiojo šio laiko raštijoje, nepaisant, kad „Tibor“ yra vengriškas vardas, kad lietuvių lietuvių chronologija yra beviltiškai sujaukta (kada trėmė į Sibirą? kada atsirado Amerikoje? juk ne užvakar...) ir visi Lizickio kartos lietuvių Amerikoje yra dėlto geriau kalba angliškai... (kt.)

Parodos Lietuvių dailės muziejuje

Balandžio 26 dieną Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois atidaryta paroda, pavadinta „Dovana Petravičiui“, vyks iki šių metų rugpjūčio 30 dienos. Paroda skirta paminėti 90 metų sukaktį nuo dailininko Viktoro Petravičiaus gimimo (1906 gegužės 12). Joje eksponuojami Lietuvos dailininkų padovanoti kūriniai, jiems norint paruošti Viktoro Petravičiaus monografijos II tomo išleidimą.

Birželio 15 dieną, šeštadienį, Lietuvių dailės muziejuje bus atidaryta dailininko Povilo Puzino paroda, apie kurią parašysime ateinantį šeštadienį.

Karolis Milkovaitis

Laukinukė

Buvo antrieji mano gyvenimo metai Amerikoje. Nėdudė imonė, kurioje nuo pat pirmųjų dienų dirbau, buvo už keturių mylių nuo miestelio, vienvežio geležinkelio paešonėje, skurdoko nedidelio miškelio vidury. Lygiagrečiai geležinkelio stovėjo pagrindinis pastatas. Atokiau — kairėje, rytų pusėje, riogsojo kiek apleistas katilinės pastatas, kurio šoninėje ativarėje išsteko ir imonės sunkvežimis. Tarp katilinės ir geležinkelio pylimo stovėjo dvi nemažos talpos, sidabrinės spalvos dažais nudažytos, metalinės naftos talpyklos. Kokios mylios spinduliu nebuvo jokio gyvenamo namo, jokio naminio gyvulių ar paukščių. Po medžių karstėsi voverės, krykštė, klejė, švilpavo miško paukščiai, ant samanotos žemės raitėsi žaltai.

Norint į imonę patekti, reikėjo iš pagrindinio greitkelio pasukti siauroku, kieto grindinio keliuku, kuris vedė per krūmokšnių bei retų, nuskurusių Rytų Amerikos lapuočių miškų, kol, paejus ar pavažiavus gerą ketvirtį mylios, už poškio staiga pamatė didžiulę, tamsiai mėlyną raidžių ant balto dugno, išskaba: „Peerless Rubber Cement, Latex & Paint Co.“

Kaitri gegužės ryto saulutė tviskėjo stambiuose, nuo lapų nukarusiuose, rasos perlų auskaruose. Vyresnysis darbininkas, sunkvežimio vairuotojas ir aš jau buvome atvykę į darbą. Iki darbo pradžios dar buvo apie dešimt minučių, tad, susėdė lauke prie durų ant betoninių laiptukų, rūkėme. Mums besigerint gražių rytų ir besišnekučiuojant, išgirdome kažkokią kniaukimą. Iš balso sprendžiau, kad jis turėjo būti dar labai mažas.

— Kačiukas šitame visų apleistame užkampyje? — balsiai lietuviškai nustebeu.

Norėdamas suvokti, iš kurios pusės tas kniaukimas atsklinda, atidžiai klausiau.

— Miau, miauuu... — vėl išgirdau laibutį, skundo pilną kniaukimą krūmų tankumyne, už kokių trisdešimt žingsnių, pietų pusėje.

Pakiliau ir žengiau laiptukais pakopą žemyn. Ir per žvyruotą kiemo aikštelę, kurios centre riogsojo statinių pastoginė, priguldyta

įvairios talpos tuščių metalinių naudotų statinių,ėjau į miškelį ieškoti kačiuko.

Rankomis sklaidydamas krūmokšnių lapus, bridau per aukščiausių kelių siekiančią šlapia žolę. Rasa persiskunkusios kelnės nemaloniai lipo prie blauzdų.

— Kac, kac, kac... — švelnindamas balsą šaukiau ir žvalgiau. Čia pat, už kokių dešimt žingsnių atsiliepi: „Miau...“. Krūmus praskleidęs ir priėjęs, tankioje žolėje pamčiau vos bėpajudantį kačiuką. Pakeliam šlapia, drebant, baltai raišą gyvuliuką ir atsinešiau į patalpą. Nustatėme, kad tai katytė.

— Jai ne daugiau, kaip penkis ar šešios savaitės amžiaus, — nustatė vyresnysis darbininkas Paulius. — Keista, iš kur ji čia galėjo atsirasti, arti nėra namų, — pakraipė galvą.

— Turėjo kas nors atvežęs pamesti.

Pauliaus žodžiai man staiga priminė vairuotoją Vilimą, kuris prieš penkis ar šešias savaites pasakojo, jog jų katė susilaukusi priauglio. Pauliaus spėjamas katytės amžius su tuo laiku kaip tik sutapo. Mečiau tiriantį žvilgsnį į tylinčio Vilimo pusę. Jis suprato mano nebylį priekaištą ir, kiek sumišęs, nusuko akis į kitą pusę.

— Vadinasi, tiesa, — galvojau ir vėl dėmesį nukreipiau į drebančią katytę.

Skuduru nusausinai ją. Raštinės administratore Lorena kavos nemėgo, tai kasdien atsiveždavo pieno. Paaiškinęs paprašiau truputį ir ji pripylė pilną dubenėlį. Katytei godžiai pasisotinusi, parinkau pro langą saulutės spindulių šildomą plotelį grindų, sulaukęs ir paklojau savo nenaudojamą kombinėzoną ir ten laikinai ją įkurdinau, kad išdžiūtų ir sušiltų.

Per priešpiečių pertraukėlę aš vėl buvau su katyte, kurią radau nukeliavusią į gretimą sandėliuko patalpą. Kai atnešiau ją atgal prie pakloto kombinėzono, priėjo kitas bendradarbis, senukas Ronaldas. Šis buvo labai malonaus būdo, visiems draugiškas, visus užjaušdavo ir stengdavosi padėti.

— Koks gražus gyvuliukas, — gerėjosi jis. Pritūpęs atsargiai pakėlė ją nuo maišo ir

pasisodinęs į milžinišką savo kairės rankos delną, žiūrėjo jai į akis ir kalbino:

— Kitty, kitty coo... Hallo, kitty, what is your name, little stinky? Kitty, kitty, coo — su tam tikru melodingu niuansu tęsė jis, dešinės rankos rodomuoju pirštu kasydamas gyvuliuko pasmakrę. Abu dabar nustatėme, kad katytės priekinė kairė kojelė yra šešiaspirtė, ant kaklo balta juostelė, kairė ausytė balta; akutės skaisčiai mėlynos ir tokios nekalios, it kūdikio.

Patalpoje katytė praleido visą dieną. Vakare prieš eidamas namo, ją vėl pamatinau pieno likučiu, pataisiau guolį ir palikau ten nakvoti.

Nesu didelis pieno mėgejas, bet kitą rytą ne kavos, o pieno prisipyliau termosinė pietų gertuve, kad galėčiau katytę palakinti. Tačiau tą rytą įvyko nenumatytas dalykas. Į darbą atvykę pamatėme, kad katytė nesilaikė paprasčiausio švaros taisyklių. Vyresnysis darbininkas Paulius labai supykė, koja taip stipriai katytę pažėrė durų link, kad ši kelis kartus kulvertais apeivertė, ir, pakėlęs ją už sprando, išmetė pro duris. Ji nukiutino ir prapuolė miškelio krūmuose.

Katytė dingio. Slinko savaitės, mėnesiai, bet jos niekur nebuvo matyti. Nė vienas bendradarbių jos neprisiminė. Buvau beužmirštąs ją ir aš.

Jau buvo praslinkęs apie pusmetis nuo ano gegužės ryto. Miško medžių ir krūmokšnių vasaros rūbas buvo nusidėvėjęs. Taisi paslaptingas žalias žavumas, kuris iš sienu kludė akims įtvėgti į miško gelmę, išnyko. Taisi šakų ir lapų tankumas, pro kurį, rodos, nė uodas snapo neįkištų, dabar buvo dingęs: vėjas buvo bebaigęs jų likučius nugręsti. Ploni, pliki, draikytomis šakomis medžiai, tartum bekepuriai, nesišukavę jaunuliai, stiebėsi į debesis, it stengdamiesi vienas per kito viršūgalvį tolius įtvėgti. O raizgyti, nusiūrę krūmokšniai glaudėsi prie drėgnos, samanotos žemės, lyg artėjančiai žiemai guolio ieškodami. Per šimtą ar daugiau žingsnių galėjai matyti paukštį žemę striksinti ar voveraitę po lapais giliu beieškanti. Šen bei ten per samanų klodą kyšojo nedidelių akmenų pilkos nugaros.

Buvo pats pavakarys — artėjo darbo dienos galas. Netikėtai gavau paliepiamą skubiai paruošti acetono skiedinio siuntą. Kiek nepatenkintas tokiu paliepiu šiuo darbo dienos laiku, išėjau į pastoginę tinkamos talpos statinė pasi-

rinkti. Čia, pagal talpos dydį, jos buvo suguldytos į tvarkingą triaukštę rietuvę.

Man prisiratinus prie statinių, staiga pro mano kojas smektelėjo ir suoliais nudukėjo katė. Aš net krūptelėjau. Bet, susidomėjęs ta netikėta viešnia, sustojau ir nusekiau ją akimis į miškelį.

Nepaprastas kailio margumo panašumas, — turbūt sumurmėjau. Iš tikrųjų ji man labai priminė aną pavasario katytę. Tas pats plaukų raišumas. Tik ji dabar jau daug didesnė. Ir tas ūgio skirtumas lyg ir prieštaravo minčiai, jog tai galėtų būti tas pats mažutis gyvuliukas, kurį prieš šešis mėnesius Paulius taip negailestingai nubaudė.

Bendradarbiai apie reginį nieko nesakiau. Bet nuo tos dienos pradėjau katę sekti, dažniau pasisukindamas po kiema, apžiūrindamas katilinę bei statinių pastoginę, nes galvojau, kad ji čia kur nors yra įsikūrusi. Praslinko dvi dienos, bet katė nepasirodė. Tačiau trečios dienos popietę tolokai miškelyje pamatiau tą patį ano vakaro katę. Ji pamatų žingsniavo, kojas atsargiai deliodama ir budriai žvalgymais, lyg grobio tykodama.

Metęs darbas, pravėriau langą ir buvau jau bešaukias. Tačiau išgirdusi lango gurgžtelėjimą ji krūptelėjo, sustojo ir, galvą aukštai iškelusi, budriai mane sekė. Kiek luktelėjęs pašaukiau: „Kac, kac, kac...“ Kelias akimirksnudsus, ji pasileido bėgti ir puolankį apėmusi dingo raizgynuose.

Man parūpo ją prisitaukinti. Kitą dieną, nupirkęs porą skardinėlių kačių maisto ir idėjęs gerą jo kiekį į plastmasinę lėkštutę, pastaciau lauke, prie statinių pastoginės, tikėdamasis, kad ji ras ir išės. Per dieną jos nematiau. Ir kai po darbo namo eidamas patikrinau, edalos buvo nepaliestas. Tačiau kitą rytą į darbą atėjęs lėkštę radau tuščią. Vadinasi, katės naktį būta, nors vėliau šalin besisakvėbiantį mintį, kad galėjo ir kitas gyvulys išėsti.

Tikėjau, kad kartą čia raudsi maisto, ji ir vėl ateis jo ieškoti. O gal išdris ir dieną artiau pastato pasirodyti.

Viltį puoselėdamas, vėl lėkštę pripildžiau edalo. Bet šį kartą lėkštės nepriešiau iki pastoginės, bet pastaciau kiek artiau dirbtuvėms. Mano tikslas buvo ją vilioti vis artiau ir artiau, kol atsiviliotų iki durų, pasaki vidun.

Pasiekimas iš pradžių buvo gana menkas: dienos metu ji nepasirodydavo, o naktį edalo nepalikdavau. Bet po geros savaitės, matyt, su-

uodusi maistą ir negalėdama pagundai atsispirti, ji išdrisio priartėti prie lėkštės beveik vidudienį. Dabar ją matydavau kiekvieną dieną. Edalo lėkštę vis keldamas kaskart artiau, pagaliau atsiviliavau ją prie imonės pagrindinio pastato durų.

Buvo penktadienis — paskutinė ir pati laisviausia savaitės darbo diena. Pastebėjau, kad katė, tartum susitarimo laikydamasi, vis ateina esti tuo pačiu laiku: tarp pirmos ir antros valandos. Tad šį kartą, jos maistą pastatęs visai arti įėjimų durų laiptų, grįžau patalpon ir už durų pasilėpęs pro plytį sekiau, kas įvyks. Po kurio laiko katė pasirodė ir atsargiai prisiratinusi pradėjo esti. Pamažu iškėliau ant laiptų. Mane pamatiusi ji staiga šoko bėgti, bet kiek pabėgėjusi sustojo. Aš grįžau į patalpą ir vėl pasilėpiau už durų. Ji, kiek nudėsiusi, grįžo prie edalo. Tačiau kai tik pasirodžiau, ji ir vėl nudėsi. Taisi tiesiai kone viena popietė. Bet vakarop, nors labai nervinga, ji išdrisio į mane kreipti mažiausios dėmesio.

Edončią mėginau paglostyti. Iš pradžių nesileido: kai tik tiesiai ranka, ji urzgė, šnyptė, spjauja ir šoka atgal. Uodega pasisukusi kaip kaminkrėčio šluota. Pagaliau, gal supratusi, kad reikia nusileisti, nes negalėd išbaigti maisto ir liks alkana, ji leidosi glotoms, nors visokiais protesto garsais reikėd nepasitenkinimą.

Dabar matiau ją iš arti: kailis susivėlęs, nešvarus. Akys plešrumo švieselės — tikra laukinė katė! Tačiau šis susitikimas manėje iškėlė visas abejones: ji buvo šešiaspirtė, su balta juostele per kaklą, kairė ausis balta — ta pati ano mėto katytė.

Kitą dieną, po kelių nesėkmingų mėginimų, man pavyko ją įsipažinti į vidų. Baugi, budriai žvalgusi, ausimis karpė, kiekvieną judesį sekė, nuo kiekvieno garso krūpteli.

Kaip tikėjau, katė pamatę pradėjo priprasti prie žmonių ir aplinkos. Jos tikroji gyvenvietė dabar jau buvo patalpoje. Vis dar baili, nei man, nei kitiems bendradarbiams nerodė prielankumo. Tikėjau, kad atidumu ir švelnumu įsigysiu jos pasitikėjimą.

Bendradarbis Frankis buvo grubus, neišauklėtas ašis, kuris žmones ir gyvulius vertino tuo patiu atšagareiviškumu. Katės jis nemėgo.

Dažų gamybos aktyrijo mažiaus metalinių daiktų siuntą. Staiga išgirdau iš „Latex“ sky-

(Nukelta į 4 psl.)

Lietuvių uždaviniai laiko ir erdvės perspektyvoje

JUOZAS MEŠKAUSKAS

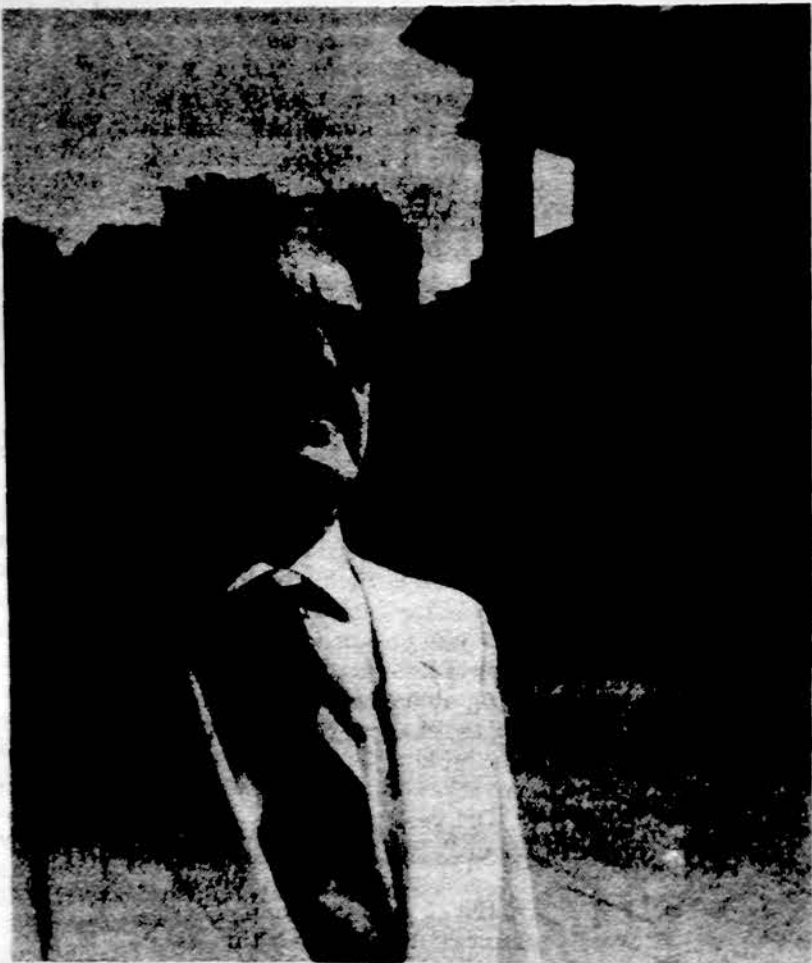
(Tęsins iš praėjusio
šeštadienio)

Visų tų milijonų politinių ir etnografinių pasikeitimų Europoje lietuvių tauta pradeda sklaidytis po visą pasaulį. Pirmosios rusų okupacijos metu kelios dešimtys tūkstančių lietuvių buvo išvežta į tolimą Sibirą. Vokiečių okupacijos metu nemažai darbininkų, o taip pat ir kalinių buvo išvežta į Vokietiją ir kitas tuo metu vokiečių okupuotas valstybes. Vokiečiams karą pralaimėjus, lietuvių pasitraukę į Vakarus ir negalėdami grįžti į tėvynę pradėjo sklaidytis po visą pasaulį. Nemažą jų dalis nuvažiavo į Pietų Ameriką: Venesuelą, Braziliją, Argentinoją, Kolumbiją. Didžiausia jų dalis atsikūrė JAV ir Kanadoje. Taip pat nemažai nuvažiavo į Australiją. Taip pat dalis iš krašto pasitraukusių lietuvių paliko Vakarų Europoje.

Antrosios rusų okupacijos metu, kuri truko apie 50 metų, labai daug lietuvių buvo ištremta ir įkalinta Rusijoje, Sibire. Taip kad periode tarp 1940 ir 1990 metų lietuvių atsirado visam pasaulyje ir eilę vietų nemažai skaičiumi.

Susidarius tokiai situacijai kada Lietuvai okupuota ir ten lietuvių kalinami, žudomi ir tremiami į Rusiją ir tolimą Sibirą, kita lietuvių dalis išsiklaidžiusi po visą pasaulį, lietuvių susiorientuoja padėtyje, laike ir vietovėse. ALT-as, parapijos, įvairios organizacijos ir klubai sustiprina ir suintensyvina savo veiklą išlaikyti lietuviškumą ir gelbėti lietuvių tautą. Atsikūrus VLIK-as ir supratus, kad greito valstybės atkūrimo ir lietuvių grįžimo į tėvynę negalima tikėtis Vokietijoje 1946 m. kovo mėn. Hanau stovykloje sušaukė lietuvių suvažiavimą ir įsteigė Lietuvių Tremtinių Bendruomenę. Ta bendruomenė Vokietijoje turėjo keliolika skyrių ir atliko labai didelį darbą rūpinamasi lietuvių įvairiais reikalais, steigdama lietuviškas mokyklas ir rūpinamasi visais kitais lietuvių kultūros reikalais.

VLIKą sudarė iškiliausi mūsų valstybininkai. Jos pirmininku tuo metu buvo prel. Mykolas Krupavičius. VLIK-as sudarė specialią komisiją, kuri sprendtų lietuvių reikalus to meto situacijoje. Ta komisija po rimtų svarstymų ir studijų 1949 m. birželio mėn. 14 d. paskelbė Lietuvių Chartą kuria yra įsteigiama Pasaulio Lietuvių Bendruomenė. Tos chartos pradžioje pasakyta: „Pasaulyje pasklidę lietuviai su-

Dr. Antanas Razma Vilniuje
Antano Sutkaus nuotrauka – iš serijos „Pasaulio lietuvių portretai“

daro vieną Pasaulio Lietuvių Bendruomenę“. Pagal šią principą daugelyje kraštų susikūrė lietuvių bendruomenės. Tuose kraštuose kuriuose lietuvių įvairios organizacijos jau buvo įsikūrusios iš anksto Lietuvių Chartos principą priėmė truputį skeptiškai. Viena iš tokių kraštų buvo JAV.

Po Antrojo pasaulinio karo į Ameriką atvykę lietuviai, pagal Lietuvių chartą, 1952 metais įkūrė JAV Lietuvių Bendruomenę ir kitas savo organizacijas. Naujai atvykę daugiausia neįsijungė į senas, jau čia esančias organizacijas, o seniau atvykę lietuviai nelabai jungėsi į naujai atvykusiųjų. Ir vieni, ir kiti tikslai labai panašūs. Lietuvių uždaviniai, nuo pat pirmųjų emigrantų ir įvairius kraštus, buvo lietuviškumo išlaikymas, kuriant organizacijas, parapijas, steigiant mokyklas, choras, klubus ir t.t. ir Lietuvai netekus nepriklausomybės – jos atstatymas. Ir darbas vyko su dideliu entuziazmu.

Lietuviškumo išlaikymas lietuvių išeivui yra svarbi problema, ir toliau šią problemą svarstant faktai ir patyrimas neturi būti praeiti ir jį turi būti atkreiptas dėmesys. Čia turio omenyje lietuviškai nekalbančius vyčius, kurie Lietuvai yra labai daug padarę ir dabar dar daug daro. Seniau įkurtos organizacijos, o jų buvo gana gausu,

sia gyveno šiose valstybėse: Illinois – 112,410, Pennsylvania – 106,184, New York – 72,100, Massachusetts – 66,589, California – 52,821, New Jersey – 49,010, Florida – 41,718.

Daugelis lietuvių kilmės asmenų nemoka lietuviškai, nedalyvauja lietuviškose organizacijose ir jų veikloje, o tik kildina save iš lietuvių tėvų, senelių, prosenelių. Taip pat nemažai čia gimusių lietuvių dar moka lietuviškai, bet savo šeimose lietuviškai nekalba, organizacijose nedalyvauja. Prieš 30 metų ne Amerikoje gimusių, daugiausia Lietuvoje, čia gyveno 40,300 lietuvių. Dabar jų liko tik 30,334.

Kiek lietuvių yra išbėskusių po pasaulį ir kur jų yra daugiausia, po JAV ir Kanados, duomenų neturiu. Turbūt daugiausia yra buvusio Sovietų Rusijos, Pietų Amerikoje: Argentinoje, Brazilijoje, Kolumbijoje, Venesueloje. Toliau turbūt bus kitos Baltijos valstybės, Australija ir kitos mažesnės vietovės. Taip pat man mažiau yra žinoma jų veiklos sąlygos, norai ir aspiracijos.

Svarstant visas anksčiau minėtas problemas, svarbu žvilgtelti į Lietuvos geopolitinę padėtį.

Prieš geležinei uždangai ir komunistui subyrant, nors dėl šaltojo karo padėtis ir nuotaikos buvo įtemptos, bet Europa lyg ir rėmėsi senomis dogmomis, nusistovėjusiais politiniais sprendimais bei tradicijomis. Subyrėjus geležinei uždangai ir komunistui, Europa pasidarė labai gyva, judanti visomis savo institucijomis ir visais organais. Kai išsikristalizuos buvusio Sovietų Rusijos teritorijos, taip pat labai neaišku.

Dabar mums yra aktualios temos Europos Sąjunga ir NATO organizacija, ir jų svarbą mums pasako Rytų protestai. Politikai kalba apie taikos nedalomumą arba pasaulinę taiką. Ekonomistai Europoje kalba apie bendrą rinką, bendrą pasą, bendrą pinigą ir žmogaus judėjimo nevaržomumą. Čia, Amerikoje, prezidento patarėjas Robert Rich savo knygoje *The Work of Nations* rašo: „Nebus nacionalinių produktų ar technologijos, nebus nacionalinių korporacijų ar nacionalinės industrijos“. Tai Vakarų Europos ir Jungtinių Amerikos Valstybių nuotaikos ir ateities perspektyvos. Mūsų įsijungimas į šitas problemas ir perspektyvas yra būtinas.

Toks vardas kaip Kantas, Dostoevskis, Wojtyła (popiežius Jonas Paulius II), Milašius, Paulauskas (Pulaski), Pilsudskis, Krupavičius ir daugelis kitų parodo, kad lietuviai savo genais dideliems darbams yra pajėgūs. Daug dabar yra dirbančių didelių darbų visuomenėje, moksle, daugelis yra savo mokslinius darbus paskelbę spaudoje, technikoje, daugelis yra savo darbus užpatentavę, nemažai yra pasaulinės reikšmės rašytojų, poetų ir kitokių kultūros darbininkų, pasisklaidžiusių pasaulyje. Gal Dievas mus taip plačiai pasklaide ir paruošė lietuvių tautą tiems darbams ir uždaviniais, kad mes juos atliktume. O tie uždaviniai tikrai nesibaigia mūsų valstybėje ir Europoje. Amerikai įsijungus į Europą, jie darosi tikrai pasauliniais ir spresini visame pasaulyje įvairiose plotmėse ir įvairiomis kryptimis. O jėgų mes turime, tik reikia tas jėgas suregistruoti, sujungti, suorganizuoti ir išmintingai intelektualiai diriguoti. Jų yra tėvynėje ir jų yra už tėvynės ribų. Tos jėgos neturi būti vienos kitoms priešingos, turi dirbti bendrai ir solidarai.

Iki šiol lietuviai išeiviai orientavosi ir akcentavo lietuviškumą, Lietuvos kultūros, kalbos, tradicijų išlaikymą. Tas yra svarbu ir tas tęstinas ir toliau. Bet laikas bėga, sąlygos keičiasi. Pasaulio

įvykiai vystosi nenumatytai nuostabių greičiu ir formomis. Nenorint atsilikti nuo laiko ir pasaulio įvykių, lietuvių išeivija turi persvarstyti savo veikimo tikslus ir būdus, nes realybė to reikalauja.

Lietuvio išeivio problemas labai gražiai ir giliai yra svarstę: kun. Vytautas Bagdanavičius straipsniuose „Lietuvių tauta pasaulyje“ (žurnale *Ateitis*, 1992 Nr. 5) ir „Lietuviškos išeivijos uždavinys – apginti lietuvių tautos vardą pasaulio atvirybėje“ (žurnale *Pasaulio lietuvis*, 1994 vasaris) ir dr. Dalia Katiliūtė-Boydston straipsnyje „Apie išeivijos lietuvių tautinį išlikimą“ (*Ateitis*, 1992 Nr. 5).

Kun. Bagdanavičius sako: „Mums reikia ugdyti naujo tipo lietuvių – pasaulio lietuvių. Pasaulio lietuvių galvosena galėtų būti prielaida, kad kiekvienam žmogui yra sukurta visa žemė“. Tai labai įdomios ir gilios mintys. Pasaulio lietuvių sąvoka tinka ne tik išeiviams, bet jei mes suprastume mūsų tautos, esančios tarp Rytų ir Vakarų, uždavinius ir juos vykdysim, tai ta sąvoka tiks ir lietuviui, esančiam tėvynėje.

Tiesa, lietuviai yra įsteigę Pasaulio Lietuvių Bendruomenę, ir ji rūpinasi išeivio lietuvių problemomis. Dabartinis šios organizacijos pirmininkas Bronius Nainys buvo pradėjęs labai gražų organizacinį darbą – aplankyti visų pasaulio kraštų lietuvių ir sustiprinti jų veiklą ir darbą. Deja, knyga *Lietuvos kovų ir kančių istorija*, turinti labai gražius tikslus ir labai reikalinga, bet išleista neapgalvotai ir nepilnai paruošta, stiprinant Pasaulio Lietuvių Bendruomenę, jo darbus sutrukdė.

Pasaulio lietuvių darbų kryptimi reikiama Lietuvos vyčiai. Deja, Pasaulio Lietuvių Bendruomenė su jais neturi artimesnio ryšio ir nėra bendradarbiavimo.

Pasaulio lietuvių veiklos kryptimi turi reikštis ne tik organizacijos, bet ir atskiri individai įvairiose srityse ir įvairiais būdais: kultūroje, ekonomijoje, politikoje, moksle ir kitose srityse. Ir tokių individų yra. Pavyzdžiui, Vyčiai du broliai Boris. Vienas labai stipriai reikiama visuomeniniam darbe New York'e, Kitas Detroit'e yra surinkęs turto daugiau kaip milijono dolerių vertės ir išsiuntęs į Lietuvą. Dr. Leonas Kriaučiūnas savo darbu ir lešomis labai stipriai remia čia vietines organizacijas ir Lietuvoje, Kaune, prie Veterinarijos akademijos pastatė ir įrengė mažą gyvulių kliniką, kuri kainavo dau-

(Nukelta į 4 psl.)

Algis Jakštas (Svenconellai)

Kapų rimtis I

KĄ AŠ GALIU?

*Aš negaliu Jums sugrąžinti jaunystės,
Jei ir galėčiau – būtų per žiauru.
Į skausmo upę vėl atgal įbristi,
Sulaukusiems saulėlydžio žarų.*

*Aš negaliu Jums sugrąžinti sodybos
Su šuliniu tarp svirno ir namų,
Kurį ligšiolei tebevaldo stribas,
Už Judo darbą gavęs dovanų.*

*Aš negaliu vėl išvingiuoti upelio,
Pavirtusio mazuto kanalu,
Kaip negaliu sulopyt rūbo žalio,
Kurį ir lopyti gal jau vėlu...*

*Ką aš galiu? Pakviest kartu sušilti,
Pasidalint tremties širdžių narsa.
Ką dar galiu? Padovanoti viltį,
Kad melas žus ir nugalės Tiesa!*

Vytautas Cinauskas

Šį eilėraštį, parašytą 1995 metų liepą, poetas Vytautas Cinauskas skaitė 1995 metų rugpjūtį Kaune, Žemės ūkio rūmų salėje, susirinkusiems savo likimo broliams ir seserims, Altajaus krašto 1941 metų tremtiniais.

Poetas Bernardas Bradšionis, Aldona Bradšionienė, Kazimiera Bradšionienė ir poetas Kazys Bradšionas Dainų šventėje 1996 metais Lietuvoje.
Antano Sutkaus nuotrauka – iš serijos „Pasaulio lietuvių portretai“.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininkas Bronius Nainys Vilniuje priešais barikadas iš 1991 metų, kai buvo ginamas Parlamentas.
Antano Sutkaus nuotrauka – iš serijos „Pasaulio lietuvių portretai“.

Lietuvių uždaviniai laiko ir erdvės perspektyvoje

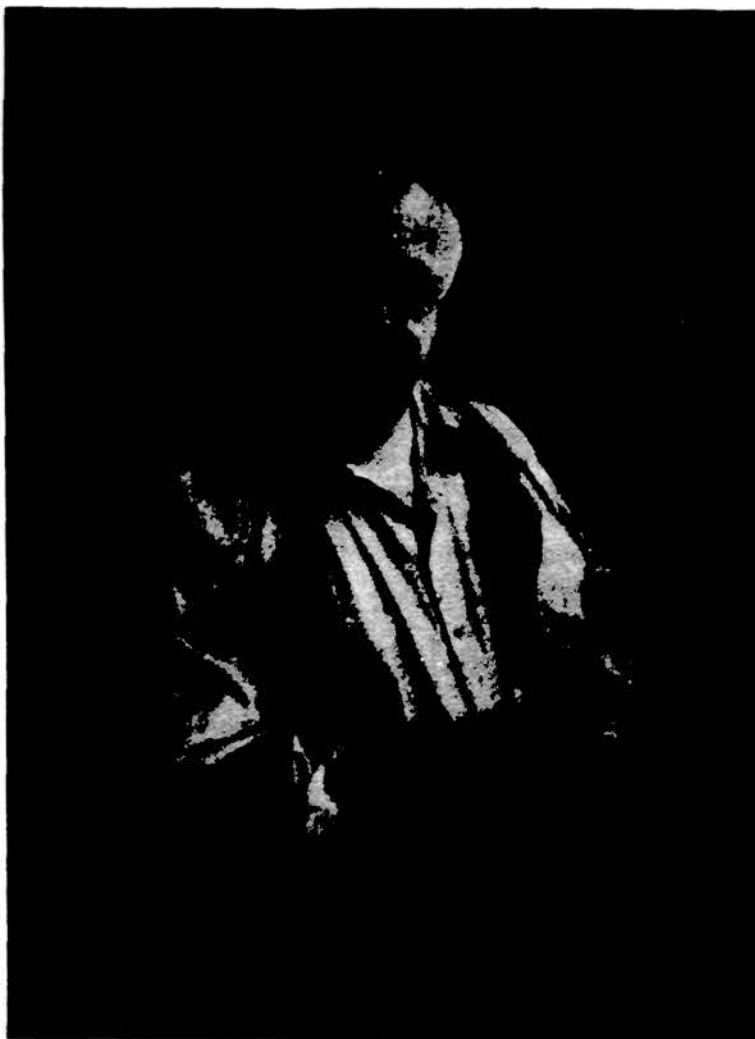
(Atkelta iš 3 psl.)

giau nei 300,000 dolerių ir yra moderniausia visose Baltijos valstybėse. Yra visas būrys kitų, kaip Marija ir Antanas Rudžiai, Balzekai, Mackevičiai, Stukai ir dar daugybė kitų, kurių nėra galimybės čia paminėti, bet jie yra atlikę be galo didelį darbą.

Labai įdomus pasaulio lietuvių darbų kryptimi įvykis yra pasaulio lietuvių vyskupų konferencija, kurioje dalyvavo ir Sibire dirbantieji kunigai. Konferencija įvyko Novosibirske, Rusijoje. Čia pateikiu vyskupo Pauliaus Baltakio, OFM, informaciją. Novosibirsk yra dabartinė Sibiro sostinė, turi apie du milijonus gyventojų. Į čia lietuviai nebuvo trimiami, o atvyko gyventi vėliau. 1989 metais Novosibirsko srityje buvo užregistruota 900 lietuvių. 1991 metais įsikūrusi Lietuvių Bendruomenė — Kultūros draugija turi 60 narių, dauguma senosios kartos tremtinių palikuonių. Vadovauja Antanas Šulas, silpnai kalbantis lietuviškai. Lietuviai neturi nei patalpų, nei knygyno, o 1993 metais įsteigta mokyklėlė turėjo uždaryti dėl mokinių stygiaus.

Medinė koplytėlė sekmadieniais susirenka tik keli lietuviai. Kas antrą sekmadienį evangeliją skaitoma lietuviškai ir giedamos tradicinės lietuvių giesmės. Vyskupas Juozas Werth ir generalinis vikaras tėvas Aleksandras, SJ, puikiai kalba lietuviškai. Jiems asistuoja taip pat lietuviškai mokantis vokiečių kilmės brolis Andrius, SJ, ketverius metus gyvenęs Lietuvoje. Į sutikimo pamaldas ir pasisvečiavimą atvykę buvo 40 lietuvių.

Praėjusių metų spalio 2-5 dienomis Novosibirske įvyko Rusijos vyskupų ir Sibire dirbančių kunigų konferencija. Konferencijoje dalyvavo: arkivyskupas Tadas Kondrusevičius, Apaštalinis administratorius Rusijai (gudų kilmės, baigęs Kauno kunigų seminariją ir aštuonerius metus dirbęs Šv. Dvasios parapijoje, Vilniuje); vyskupas Juozas Werth, Sibiro Apaštalinis administratorius (Pavolgio vokiečių kilmės, priklausęs Lietuvos jėzuitų provincijai, baigęs Kauno kunigų seminariją ir ketverius metus dirbęs Ašros vartų parapijoje, Vilniuje); vyskupas Jan Langa, Kazachstano Apaštalinis administratorius (lenkų kilmės, priklausęs Lietuvos marjonų pro-

Dr. Zenonas Rekašius Santaros-Sviesos studijų dienose 1993 metais Anykščiuose. Antano Sutkaus nuotrauka — iš serijos „Pasaulio lietuvių portretai“.

vincijai, baigęs pagrindinio seminariją ir Lietuvoje slapta išves tas kunigų; vyskupas Paulius A. Baltakis, OFM, užsienio lietuvių vyskupas; monsinjoras Jurgis Šaraskas, Amerikos vyskupų konferencijos ad hoc komiteto Vidurio ir Rytų Europos Bažnyčiai pagalbėti generalinis sekretorius; tėvas Aleksandras, SJ, Sibiro Apaštalinis administratorius, generalinis vikaras ir priešseminarinių studijų mokyklos rektorius; „Kirche in Not“ bažnytinės labdaros organizacijos du atstovai; „Renovabis“ Vokietijos karitatyvinės organizacijos atstovai; „Caritas“ tarptautinės organizacijos centro atstovai; kunigų seminarijos Maskvoje rektorius.

Kadangi visi vyskupai, išskyrus Apaštališkąjį nuncijų, mokėjo lietuvių kalbą, konferencijoje buvo vartojamos lietuvių ir anglų kalbos. Po vyskupų konferencijos įvykusiame kunigų suvažiavime dalyvavo 48 iš 50 Sibire dirbančių kunigų. Čia buvo naudojama rusų kalba.

Tai labai įdomus įvykis, ir galima jį laikyti pasaulio lietuvių veiklos įžanga. O ta veikla turės būti daug įvairesnė ir labai plati.

Žvilgtelėję į istoriją bei į šiuo metu ir tėvynėje lietuvių reikalus, parveikime konkrečiau į Lietuvos geopolitinę padėtį ir iš jos kylančius uždavinius.

Visus amžius vyko tarp Rytų ir Vakarų visokie nesupratimai ir kovos. Samuel Huntington sako, kad tas dėjos 500 metų. Bet turbūt bus daugiau nei 500 metų, ta kova įvairiomis formomis ir būdais tęsiasi ir, be abejo, tęsis toliau. Šita kovų arena ar zona sudaro Suomija, Baltijos valstybės, Lenkija, Čekija ir Vengrija. Visos šios valstybės turi skirtingas kultūras ir civilizacijas nuo Rytų ir nuo Vakarų. Bet visos jos yra linkusios į Vakarų. Be Samuel Huntington yra ir kiti, kurie aiškiai sako, jog šios zonos uždavinys ateityje yra Rytų ir Vakarų skirtumų derinti ir švelninti. Reiškia, kad šios zonos („velvet“ — aksominės) zonos valstybės turi rūpintis ne tik

savimi, savo valstybių egzistencijai išlaikymui, bet ir Rytų ir Vakarų derinimui ir sąveikos švelninimui. Tai be galo didelis ir komplikuotas uždavinys.

NATO ir buvusio Varšuvos pakto saugumo problemas svarstantių organizacijų, tolimesnė raida ir likimas tuo tarpu nėra aiškūs. Šios dvi institucijos, svarstancios Europos saugumo problemas, nors apie tai gal oficialiai nekalba ir nekalbės, bet jos abi turės galvoje trečiąją instituciją, jėgą, kuri yra Europos užnugaryje — tai daugiau nei bilijoną gyventojų turinti trečioji jėga, Kinija. O biologinis desnis yra toks, kad tirščiau apgyventos vietovės visados veržiasi į rečiau apgyventas vietas.

Ekonominės, o gal ir kultūrinės bei civilizacijos problemoms spręsti gal bus viena Europos Sąjunga. Vakaruose jau ji organizuojasi ir, galima sakyti, turi savo sekciją. Rytai turbūt į ją įstos ir bus priimti, bet darbo eigoje atsiradus skirtumų jie suorganizuos savo sekciją. Europos Sąjungoje bus dvi, Rytų ir Vakarų sekcijos. Interesų („velvet“) zonos gyventojai bus vėl tarp jų.

Interesų („velvet“) zonos valstybės savo ekonominiams iššikiams, sprendamos ekonominės problemos, turės orientuotis ir į Rytus, ir į Vakarus. Šitos zonos valstybių gyventojai bus Europos Sąjungos nariai ir čia vėl dideli sunkūs, dažnai painūs uždaviniai. Lietuva geopolitiškai yra viena iš labai svarbių šios zonos valstybių. Esant mažai tautai ir valstybei, esant tokioj svarbioj ir pavojingoj vietoj ir turint tokius svarbius uždavinius ir svarbias savas problemas, reikalinga tuo labai susirūpinti ir labai greitai.

Mokslų pažanga ir pasaulio įvykiai vyksta nepaprastai greitai tempu. Tų įvykių nenumatymas, neįvertinimas ir neveikla gali būti pražūtinga. Ekonominiai ir politiniai reikalai gali susiklostyti taip, kad Lietuvos piliečiai turės daugiau ar mažiau atviras duris į Rytus ir į Vakarus. Bet tos durys bus daugiau ar mažiau atviros Rytams ir Vakarams į mūsų, Lietuvos valstybę. Čia ir yra labai didelė problema. Turint galvoje, kad mūsų visų šaknis yra toj zonoj ir kad mes turim toj zonoj pareigą ir uždavinius, tai ar gyventume tėvynėje, ar už jos ribų, mes visi lietuviai esam pasaulio lietuviai su pasaulio lie-

Valdas Adamkus 1991 metais Lemont'e. Antano Sutkaus nuotrauka — iš serijos „Pasaulio lietuvių portretai“.

tuvio uždaviniais. Pasaulio lietuvių veiklai, kaip tėvynėje, taip ir už jos ribų, lietuvis turi būti pasiruošęs ar paruoštas.

Fiziškai lietuvių tauta tam darbui iš dalies jau yra paruošta, nes nemažas lietuvių skaičius yra pasklidęs po visą pasaulį ir tą darbą iš dalies jau atlieka, nors tas darbas nėra organizuotas, nurodomas ar dirguojamas, jis vyksta savaime gyvenimui verčiant. Pasaulio lietuvių darbas kaip gyvenančio tėvynėje, taip ir gyvenančio už tėvynės ribų turi būti suderintas ir koordinuotas.

Anksčiau minėtiems uždaviniams ir pareigoms paruošti žmones, pasaulio lietuvių, galėtų pasirūpinti specialiai sukurta institucija, kurią sudarytų Lietuvos ir užsienio gyvenančių lietuvių atstovai. Ta institucija galėtų būti pavadinta Lietuvos problemoms spręsti departamentu, kuris galėtų būti prie švietimo ministerijos. O gal net galėtų būti visai savarankiškas departamentas, panašus į ministeriją. Pasaulio lietuvių turi būti pradetas ruošti gimnazijoje. Kaip kad yra gimnazijoje istorijos, geografijos, matematikos pamokos, taip galėtų būti visuomeninio auklėjimo pamokos, kurios ruošų pasaulio lietuvių gyvenimui ir darbui šitoj ypatingoj zonoj. Taip pat tam reikalingi turėtų būti įkurta aukštoji mokykla — universitetas ar prie

kurio nors universiteto atitinkamas fakultetas, kuriame ruošiami mūsų diplomatai (kaip kad Anglijoje), pasaulinė plotmėj veiklą ekonomistai, kultūrininkai ar kokie specialistai.

Dabar mes turime mokslininkų suvažiavimus, kuriuose dalyvauja tėvynėje ir už jos ribų dirbantieji mokslininkai. Tų suvažiavimų tikslas šiuo metu yra daugiau informacinis arba orientacinis. Ateityje tie suvažiavimai būtų ne tik orientaciniai, bet ir apžvalginiai, direktyviniai ir perspektyviniai. Ir visais tais reikalais turėtų rūpintis tas specialiai sukurta departamentas. Tas universitetas ar atitinkamas fakultetas turėtų turėti labai rimtus dėstytojus: politologus, ekonomistus, kultūrininkus, istorikus ir kitokių tam reikalingų specialistus.

Klausimas būtų, kaip tas darbas, pasaulio lietuvių ruošimas, yra skubus. Man atrodo, kad jis yra labai skubus. Praktiškai pasaulio lietuvių veikla jau vyksta, tik mes nesame tam pasiruošę ir ji nėra sisteminga. Mūsų ambasadoriai, prezidento, ministrų ir kitų pareigūnų kelionės ir vizitai, jų susitikimai su kitų valstybių pareigūnais, jų pašnekesiai ir susitarimai, vyskupų konferencija Novosibirske yra pasaulio lietuvių veiklos sferoje. Vėliau, Europos Sąjungai vystantis, mes

tų darbų turėsime daug daugiau ir tiems darbams bus reikalingi gerai pasiruošę žmonės. Pasaulio lietuvis, būdamas gerai pasiruošęs ir gerai tuos darbus atlikęs, geriau pasitarnaus savo tėvynei ir Europai — Rytams ir Vakarams.

Reikia prisiminti, kad Europa nebūta atskiras objektas. Erdvė ir vandenynai jos nebeskiria nuo kitų kontinentų, kaip kad skyrė anksčiau. Amerika stovi visai šalia Europos, šalia Rytų ir Vakarų ir ji yra tuo tarpu lyg tą sferą tvarkytoja. Turbūt netolimoje ateityje į tą kompleksą įsijungs ir Azija.

(Pabaiga)

KAIŠIADORIŲ PARAPIJA ĮSTEIGTA PRIEŠ 90 METŲ

Šių metų rudenį sukanka 90 metų, kai Kaišiadorių ir aplinkinių kaimų gyventojai susibūrė į atskirą parapiją ir gavo leidimą statyti bažnyčią. 1911 m. į Kaišiadoris buvo atkeltas jaunas kun. Alfonsas Varnas, kuris, eidamas įvairias pareigas, čia praleido net 40 metų. Po kan. A. Varno mirties ilgesnį laiką klebonavo kun. Romualdas Stundžia, kan. Petras Lankauskas, kan. Jonas Mintautė-kis.

Laukinukė

(Atkelta iš 2 psl.)

riaus ateinantį Frankio ir vairuotojo Vilimo nežmoniška, kone laukinį juoką. Smalsumo gundomas nuejau sužinoti juoką priežastį. Pro atdaras duris žvilgtelėjęs į kiemą pamaciau, kaip katė, tartum pakvėiusi, išdarinėjo visokius keistus judesius. Ji tai pašoka pedą kitą aukšty, tai staiga puolus ant žemės pasivolioja ar atsėdus trina sėdynę į žvyruotą žemę. Pagaliau, it strėlė, ji galvotrūkiais nėrė į raizgynus, paskui save tempdama šokinėjančia, skardžiai barškančia vieno galiono talpos tuščią skardinę. Spėjau pamatyti, kad skardinę velkanti virvelė pririšta prie katės kaklo. Nusigandau ir buvau bešokas prie Frankio. Bet supratau, kad jeigu nesukubėsiu ir skardinė krūmuose už ko nors staiga užklius, katė pasismaugs. Šokau kiek įkabindamas katę vytis. Pavijau ją skardinei įsiterpus tarp dviejų arti suaugusių medelių. Katė draskėsi ir veržėsi pirmyn, norėdama išsilaivinti. Virvelė išsitempusi kaip styga. Ji plačiai išsižiojusi — virvelės kilpa ją smaigia.

Pajutęs kelis įdreskimus, šiaip taip ją nuraminęs nūneriaui virvelę nuo kaklo ir paėmiau ją į glebį. Visai pavargusi ji nesi-priešino. Jaučiau, kaip jos širdis daužėsi krūtinėje dvitaktio motociklo variklio greitumu.

Kai atsinešiau ją į patalpą paaiškėjo, kad Frankis panoro pasijuokti, tad sugalvojo ją iškirsti pokštą — tokį neįtikėtinai prastą, kokį tik nesveiko proto žmogus begali sugalvoti.

Štai, ką jis vadino humoru: prie tuščios vieno galiono talpos skardinės ašels jis pririšo

virvelę ir jos kitą galą, užnėręs katę ant kaklo, pririšo paprastą piemens kilpą. To negana, jis katę iki pusiaujo panardino į neuždengtą statinę, pripildytą metilo-etilo-ketono skiedinio. Šis chemikalų junginys džiūdams sukelia nepaprastus skausmus, smarkiai degindamas odą, ypač, kai patenka ant jautriųjų kūno dalių.

Supykau. Piktinausi dėl Frankio bjauraus elgesio. Bet svarbiausia, mane siutino faktas, kad jis sugalvojo tokią išdaigą iškirsti tuo metu, kada aš švelnumu stengiausi katę prisi-pratinti.

Itūžęs pagrasinau Frankiui, kad tuoj pat paskysiu policijai ar Gyvulių globos draugijai, jeigu jis pamegins panašų pokštą pakartoti. Samysį išgirdęs iš raštinės atėjo įmonės savininkas, ponas Fleuriel. Jis buvo prancūzų kilmės, chemikas, švietus, humaniški įsitikinimų žmogus. Sužinojęs samysio priežastį, jis Frankį smarkiai išbarė:

— Tai nešvarus triukas, grubus sadizmas. Neseniai „Boston Globe“ skaičiau, kad vienas pilietis už šuns kankinimą buvo nubaustas trijų mėnesių kalėjimo bauda...

Šis įvykis mane sukrėtė ir privertė susimąstyti. Ir supratau, kad žmogaus sielos kilnumo laipsnis stipriausiai atsispindi jo elgesy su gyvuliais.

Maniau, kad civilizacijoje tokią nuoskaudą patyrusi, katė vėl grįš į laukinį gyvenimą. Bet ne. Dienos slinko ir jos gyvenimas pradėjo grįžti į normalias vėžes — ji pradėjo atsigausti nuo fizinio bei dvasinio sukrėtimo. Bet priešingai ankstyvesnei jos nešališkai laikysenai santykiuose su žmonėmis, jos elgesys dabar aiškiai rodė, kad ji mūsų dyvinių bendradarbių vienetą padalino į dvi grupes: priešus ir

draugus. Jos mirtinas priešas, žinoma, buvo Frankis. Ji bijojo ir vengė jo kiek galėdama. Kai tik šis pasimaišydavo, ji tuoj atsidurdavo prie mano kojų. Jei Frankis ją užklupdavo man nesant, ji bėgdavo pasislėpti.

Jeigu tikėtis prielaidai, kad gyvuliai nemoka galvoti, o yra tik instinkto veikiami, tai aš įsitikinau, kad jų požiūris yra taip stipriai išprūšęs, jog pralenkia žemo kultūringumo žmogų.

Kadangi žiemai artėjant oras kasdien vėso ir dažnai lynojo, tai katė didžiausią dienos dalį praleisdavo patalpoje. Mudu jau buvome geri draugai. Būdavo, kai snaudžiant sau guolyje dažnai prieinu ir paglostau. Mieguistas akis pravėrusi žvilgtelėdavo ir, retkarčiais, prikimusiu balsu atsakydavo: „Miau...“, ir vėl akis užmerkėdavo. Sakyčiau, kad tai buvo gyvulio besąlyginio pasitikėjimo pareiškimas. Kaip kitaip galima būtų tą paaiškinti?

Pietų pertraukos metu mėgdavau pasėdėti ir peržiūrėti Boston'o dienraštį, kurį perskaitęs įmonės savininkas atiduodavo mums — darbininkams. Jei pasitaikydavo, kad katė tuo metu yra patalpoje, tai ji tuoj užšokdavo ant mano kelio. Jeigu ją užšokus nesusukubdavau atkreipti į ją dėmesio, ji nosim dūrdavo į iškleistą laikraštį. Tik man ją pakalbinau ir paglostė, susiraitydavo ir užmigdavo.

Kartą nei iš šio, nei iš to pavadinu ją „laukinukė“. Kitą kartą ir vėl nesąmoningai tą patį vardą pavartoju. Ir taip netrukus tas vardas jai prigijo. Ji, kaip šuo, greit prie to vardo priprato ir niekuomet po to aš jos nešaukdavau katei šaukti įprastu sinonimu, o tiesiog „Laukinukė“.

Mano bendradarbiai nežinojo to vardo prasmės ir stebėjosi, kad ji į jį reaguoja. Paklaustas jiems paaiškinau, kad „laukinukė“ ju

kalboje reiškia „wild little being“. Jie pripažino, kad vardas atitinka jos būdą. Netrukus ir jie pradėjo į katę kreiptis naujuoju vardu. Tačiau jų liežuviams prie aiškaus balsių tarimo nepriratusiems, išsėdavo „Lakinūki“, „Nūkinūki“, net „Stinkynūki“.

Galbūt supratus, kad katę kartą nuskriaudė, Frankis pradėjo daugiau ir daugiau ją domėtis. Dažnai pakalbindavo. Kartais valgydamas nulaudavo ir numesdavo jai gabaliuką riebaus sumuštinio, kurio ji betgi neliesdavo, iki jis nepasitraukdavo. Jis net sugalvojo paruošti jai tinkamą guolį. Suradęs tinkamą kartoninę dėžę priklojo šieno, ant šieno patiesė savo nudėvėtą žieminį nertinį, tikėdamas, kad ji pradės totę „lovoje“ miegoti. Tačiau Laukinukė nė iš tolo prie jos nepriėdavo. Norėdama pasnausti, ji susiraitydavo sandėliuko kampe, ant mano kombinezono.

Galiausiai atėjo pavasaris. Dabar Laukinukė beveik visą dieną praleisdavo lauke. Aš niekada nesužinojau, kur ir ką ji veikdavo naktį. Bet kas rytą, apie pusę aštuonių, mudu susitikdavome.

Nuo autobuso sustojimo vietos iki darbo vietos turėdavau per miškelį nueiti penias, nes automobilio neturėjau. Ji mane pasitikdavo beveik pusiaukelėje. Niekada jos iš anksto nematydavau ir nežinodavau, kurioje vietoje ją sutiksiu. Tik staiga čia pat iš kurio nors krūmo iššoks, į mano kojas patrins šoną ir, uodegą išpūstusi, pirmyn. Už keliolikos žingsnių stabtelėjusi, galvą aukštai iškelusi, ji budriai žvalgydavosi ir gaudydavo kiekvieną garsą. Ji taip būdavo užsiėmusi savo reikalais, kad aš ją pasivydavau ir pralenkdavau, bet ji į mane visai nekreipdavo dėmesio, net iš kelio nesitraukdavo. Man nutolus, ji vėl staiga pastrykt,

it išdykęs ėriukas, šaudavo pro mane pirmyn. Taip lenktyniaudami mudu pasiekdavome darbo vietą. Palakusio pieno, kurio aš jai kiekvieną rytą atnešdavau, ji vėl išdumdavo į miškelį.

Buvo vėsokas pirmadienio rytas. Iš ryto pyles lietus jau buvo nutęsęs. Laukinukė, į kamuolį susirietusi, snaudė ant mano kombinezono. Visi išsikirsę po įmonę kiekvienas dirbome savo darbu.

Staiga iš priekinės patalpos išgirdome Paulių visą gerkle šaukiant: „Fire...“. Kai nubėgome, sužinojome, kad nuo seno, gerokai susidevėjusio maišytuvo kibirkštis užsidegė statinėjeje maišoma nafta su susmulkintais gamtinės gumos gabaliukais. Taip gaminiai klįjau.

Kibomė gaisrą gesinti. Vieni užaklėdė sunkias geležines tarpasienio duris, kad ugnis nepersimetų į kitas patalpas. Aš, griebęs nuo kablų gesintuvą, mėginau gesinti. Bet kur tau — ugnis skubiai plėtėsi. O kai pradėjo degti gamtinės gumos atsargos, tiršti, juodi nuodingi dūmai raitėsi kamuoliais — dusome, pradėjome kosėti ir ašaroti. Ugnis darėsi tokia karšta, kad negalima buvo arčiau prieiti.

Atsiminęs Laukinukę, pradėjau jos ieškoti ir šaukti, bet veltui — jos niekur nebuvo. Bijojau, kad greit plintantis gaisras galėjo jai užkirsti pasitraukimo kelią.

Atvažiuavę ugniagesiai gaisrą gana greit užgesino. Visas samysis apsimarino po geros valandos. Lyg nujausdamas kažką negero, pradėjau skubiai degesius valyti katės guolio link. Negalėdamas pašalinti stambesnių nuodegulių ir artiau prieiti, iš kiemo atsinešiau tuščią medinę dėžę, užlipau ir žvilgtelėjau jos guolio link — greta mano kombinezono gulėjo užtrokęs ir gerokai apdegęs Laukinukės lavonas.